

ՆՈՐ ԿԵԱՆՔԻ ՇԵՄՔԻՆ

Դրամա չորս գործողութեամբ

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

Տ. Աննա Թորոսեան, այրի կին, 60 տարեկան.

Համբարձու—նրա որդին, վաճառական 35 տարեկան.

Աշոտ—սրա եղբայրը, ուսանող.

Օր. Արուսեակ—սրանց քոյրը մօտ 20 տարեկան. (աշակերտական կապոյտ շորերով ու սև գոգնոցով),

Օր. Ասողիկ սրանց քոյրը 18 տարեկան.

Օր. Քնարիկ } սրանց ընկերուհիները:

Օր. Նազիկ }

Լեոն Մենակեան—Աշոտի ընկերը՝ ուսանող.

Գարեգին Զամբազեան—վաճառականի որդի 25 տարեկան.

Աթանէս Մարկոսեան — տիկին Թաթոսեանի եղբայրը 50 տ.

Մարիամ, տիկին Թաթոսեանի տալը, 50 տարեկան:

Գործակատար Համբարձումի:

Գործողութիւնը կատարուում է Կովկասի գաւառական բաղաճաներից մէկում:

ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

Թաթոսեանի տան դահլիճը: Բեմի ետեւից դահլիճի գլխաւոր մուտքը. աջ կողմի դուռը տանուում է դէպի Համբարձումի սենեակը, իսկ ձախը՝ դէպի տան միւս սենեակները: Դահլիճի կահաւորութիւնը հին տարազով. մի անկիւնում դիւան բարձր փայտեայ մէջքով, առաջը մեծ կտր սեղան, երկու կողմից հին մեծ բազկաթոռներով:

I ՏԵՍԱՐԱՆ

ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ

Արուսեակ. (Ներս է մանում եւ տեսնում Աստղիկին ձեռագործ անելիս) Այդ ինչ ես անում, Աստղիկ (դիտում է ձեռագործը):

Աստղիկ. Դու դեռ հարցնում ես: Միթէ չգիտես որ վաղը քո ծննդեան տօնի օրն է:

Արուսեակ. Մաքուս անգամ չէ անցել:

Աստղիկ. Ջարմանալի է:

Արուսեակ. Իսկի էլ զարմանալի չէ:

Աստղիկ. Ջարմանալի է գիտես ինչը, ոչ թէ այն, որ դու մոռացել ես. ոչ, այդ կարող է պատահել, այլ այն, որ այդքան սառն ես դէպի կեանքը: Ինչ ասեմ. ես բոլորովին այլ հայեացք ունիմ կեանքի վրայ: Ես ուզում եմ ապրել նրա ամեն մի երեւթիւմ:

Արուսեակ. Ամենքս այդ երեւթիւմներով ենք ապրում:

Աստղիկ. Ոչ, սիրելիս: Ինչ թւում է, որ միևնոյն է քեզ համար, խնջոյքում եղած՝ թէ տանը, հարսանիքում թէ նշանդրէքում, այսօր լինին դրանք թէ վաղը: Միւտ եմ ասում, այնպէս չէ՞ (մինչեւ պատասխան ստանալը վեր է կենում եւ աշխոյժ պտտում սենեակի մէջ, երբեմն էլ հայելու մէջ իրեն դիտում):

Արուսեակ. Այդ միևնոյնը ոչ բոլոր երեւթիւմների նկատմամբ: Ինչ որ յիշաւի կենսական է, այն չպէտք է աչքից փախցնել: Ինչ որ մեզ կապում է իսկական կեանքի հետ, ինչ որ մեր էութեան վրայ մի բան աւելացնում է, նրանից չի կարելի խուսափել և չենք էլ խուսափում:

Աստղիկ. Հա, հա հա (ծիծաղում է) Ես քեզ ասեմ, սիրելիս, թէ երբ է իմ էութեան վրայ մի բան աւելանում: Ասիր «այո՛» (Լռութիւն) Ձեռ ասում:

Արուսեակ. Դէ լաւ, վերջացրու տեսնենք:

Աստղիկ. Ձէ, մինչև չասես «այո՛» — չեմ շարունակի:

Արուսեակ. Ինչպէս տեսնում եմ, նոր ես ուզում երեւիս լսանալ: Դէ լաւ, այո՛:

Աստղիկ. Այ, ականջդ բաց, լաւ լսիր: Երբ 2, 3, 4, 5, 10, 20 և այլն օրեր առաջ միտքս է գալիս, որ այս ինչ օրը մի խնջոյքի, մի երեկոյթի, մի հարսանիքի կամ նոյն իսկ մի զբօսանքի պիտի դնամ, այդ մի բանի օրուայ ընթացքում ես

յերաւի ապրում եմ ինձ համար այդ ժամանակամիջոցը աւելի բովանդակալից է, քան նրանից յետոյ եկող իսկական երևոյթը: Այնպէս որ թէև մեր տանը, սակայն ես միշտ կամ հարսանիքում եմ լինում, կամ խնջոյքում, կամ նշանդրէքում և եթէ կուգես նաև կնունքում: Այ, հէնց այժմ թէև ոչինչ չկայ, բայց ես քո ծննդեան տօնի խնջոյքումն եմ, Գնարիկի, Նազիկի և միւսների հետ պարելիս: Բայց այժմ զանք ներկայ երևոյթին: Այս վերնազգեստի կրծքով ու թևերով ուզում եմ լայն դաս բուրել, ինչպէս կլինի:

Արուսեակ. Բանի որ այժմ իսկ դու տօնում ես հանդէսը մէն-մէնակ, էլ ի՞նչ հարկ կայ նոր զարդարանքների մասին մտածելու: Ինչ վերաբերում է դասին, միանգամայն աւելորդ է: Այն բանի մէջ պարզութիւն—ահա իմ պահանջներից մէկը և գլխաւորը:

Աստղիկ. Բայց այդպիսով մենք ի՞նչ կհասկանանք կեանքից և ինչ կեանքը՝ մեզանից: (Վերջին խօսքերի ժամանակ ներս է մտնում Քնարիկը կամացուկ եւ նկատուած չլինելով, յանկարծակի պատուսխանում).

II ՏԵՍԱՐԱՆ

ԱՐՈՒՍԵԱԿ, ԱՍՏՂԻԿ ԵՒ ՔՆԱՐԻԿ

Քնարիկ. ЛОВИ ВСЯКІЙ МИГЪ ահա թէ ինչ ենք պահանջում բանաստեղծի հետ միասին կեանքը և ես:

Աստղիկ. Դու մեզ լսում էիր, Քնարիկ (նրան բարեւում է ու համբուրում):

Քնարիկ. Չգիտեմ ինչ է, թէ ինչ նոր-նոր բաներ ասելիս կլինի մեր Արուսեակը: Հերիք է, հերիք, պէտք է մօտենալ կեանքին: Քեզ նման շատերին ենք տեսել՝ Հը՞, այնպէս չէ՞, Աստղիկ (մօտենում է նրան, կողքին նստում ու դիտում դէմքը կուսած) Յիշաւի Աստղիկ՝ թրթռուն, շարժուն, առկայծող. ես ուղղակի նախանձում եմ, Աստղիկ: Իսկ սա (ցոյց տալով Արուսեակին) Իսկապէս Արուսեակ՝ մուրաւ, կանգնած, յառող, դանդաղաշարժ, Բէն փայլուն ու պայծառ: Այնպէս չէ՞ (Նայում է մերթ սրան մերե նրան):

Աստղիկ. Վաղն էլ ծննդեան տօնի օրն է, միեւնոյն է, կամ եղած, կամ չէ: Բայց միեւնոյն է, զօռով էլ է պիտի կատարել տամ, որ վերջապէս շարժուի այդ յառող մուրաւը, թէև մարիկը հէնց այն է ցանկանում, որ Արուսեակը չեմ ու խամ ա-

նի և տօնը գլուխ չգայ: Այ, Գնարիկ, նոր զգեստ եմ պատրաստում, տօնը չկատարեն և տեսնեն: Ուզում եմ այստեղով էլ գաս դնել, բայց այս մայրապետը (ցոյց տալով Արուսեակի վերայ) խորհուրդ չէ տալիս:

Գնարիկ. Եւ դու էլ ակամջ ես դնում: ЛОВИ ВСЯКІЙ МИГЪ ասացի քիչ առաջ: Կամքիդ, ցանկութեանդ ոչ մի վայրկեանը անանունդ մի թող: Ջարդարիւր կուրծքդ բնութեան ամենագեղեցիկ շուշաններով, աշխատիւր բուրել ամենահոտաւետ ծաղիկների հոտերով, սիրամարգի փետուրներ դարձրու թեւերդ, կակաչների կտրտուած եղբների նման ժանեակներ բոլորիւ ուսերովդ...

Աստղիկ (ընդհատում է) Ժպտած ալ վարդի նման, շնչիւր մանուշակի նման...

Գնարիկ (ընդհատում է ու աւելի արագ) Շրջիւր արեւծաղկի նման և վերջապէս այնպէս դուրս եկ բնութեան առաջ, ինչպէս մի սքանչելի ծաղիկ: Այ, տեսնո՞ւմ ես ինձ (ծանր շրջում է) Լաւ նայիւ: Տեսնո՞ւմ ես, Արուսեակ:

Արուսեակ. Յետոյ, իսկ ի՞նչ անեն օրինակի համար կայծնիշերը:

Աստղիկ. Նրանք լրացնում են ընդհանուր գեղեցկութիւնը, չէ՞ Գնարիկ:

Գնարիկ. Աւելորդները մանգաղն ու ցակատն են բնաջինջ անում, որոնք ըստ իս ամենակարեւոր գործիքներն են:

Արուսեակ. Նրանք խանգարում են գեղեցկութիւնը և ոչ թէ լրացնում: Իսկ լրացնելու համար պէտք է նրանց պատուաստել:

Գնարիկ. Է՛, գլուխս մի տար, Արուսեակ: Վաղը երեկոյեան կլուգում երեկոյթ կայ, սիմֆոնիական երեկոյթ, գալի՞ս ես թէ ոչ:

Արուսեակ. Իսկ ո՞վ է կազմակերպողը:

Աստղիկ. Քեզ ի՞նչ թէ ով է: Ջարմանալի է ք, Գնարիկ: Երեկոյթ կայ և վերջացաւ (Վարձ լուծիւնից յետոյ) բայց ինչ եմ ասում: Վաղը Արուսեակի տօնն է, ի՞նչպէս կարող ենք գալ:

Գնարիկ. Չորս երեկոյթ էլ լինի, կարելի է շրտն էլ գնալ: Դուն էլ բան ասացիր, Աստղիկ:

Աստղիկ. Իսկապէս ի՞նչ եմ դժուարացնում: Տօնի խնջոյքը կվերջացնենք և կգնանք, այնպէս չէ, Արուսեակ (ձեռքերը իրար է խփում):

Արուսեակ. Տեսնենք:

Քնարիկ. Ինչպէս ես տեսնում եմ, վերջ ի վերջոյ դու փրկութիւն ապրիւսի դառնաս, քանի որ այդչափ տեսնող ու մտածող ես: (Ձեռ անելով) Մտածենք, տեսնենք: Եւ ես դարձանում եմ, որ այսքան ժամանակ մնացիր այս անմիտ տեղում ու չգնացիր Մոսկուա կամ Պետերբուրգ, Գորկինների ու Անդրէէների հայրենիքը, աւելի լաւ մտածելու ու տեսնելու:

Արուսեակ (սառն) Բայց նրանք փրկութիւն ապրիւսի չեն:

Քնարիկ. (իրեւ թէ չստիպել նրա խօսքերը) Հաւատացիր, Արուսեակ, այնտեղ ոչ ես, ոչ Աստղիկը և ոչ էլ մայրիկը չէինք խանգարիլ քեզ: Դէհ, ես գնում եմ, ուրեմն մտածիր (ծաղրով) Բայց ես քո փոխարէն մտածեցի, վաղը կգնաս, և ի հարկէ, յորելենական շորերով: Հերիք է, որքան քաջ տուիր այդ երեխայական շորերը: (Ձեռքը սեղմում է ու հեռանում):

Աստղիկ (ետեւից կանչում) Սպասիր, Քնարիկ. Ես էլ եմ գալիս: (Ինքն իրեն) Որքան ձանձրալի է տանը նստել (զնում են):

III ՏԵՍԱՐԱՆ

ԱՐՈՒՍԵԱԿ (մենակ)

Արուսեակ. Երանի ձեզ, Աստղիկ ու Քնարիկ, որ արդէն որոշ յենակէտեր էք գտել ձեզ համար կեանքի մէջ, լինին դրանք ուղիղ թէ սխալ, լաւ թէ վատ: Ձեզ թե ես տալիս պարն ու խաղը, քրքիջն ու ծաղրը:

Դուք հոգով ու մարմնով միացած էք այն մեծ մասնային, որի հետ ապրում էք թե թեի տուած և որի անունն է հասարակութիւն: Նրա կարծիքը ձեզ համար պահանջ է, նրա ճաշակը՝ հաւատ, նրա սովորութիւնները՝ պաշտելու կուռք: Իսկ ես... (լուծիւն)

Ես դեռ խաբխափում եմ... ոչ կարողանում եմ եղածը ընդունել և ոչ էլ նոր բան որոնել: Ի՞նչ եմ ասում, ես որոնում եմ և այդ որոնումը, աւելի ճիշտ՝ այդ դեգերումը թմրեցրել է ինձ և տանջում է միտքս: Ես չեմ գործում, որովհետեւ ոյժ չունիմ: Ուժս սեպհական չէ (զլուկը խոնարհում է): Իմ ուժը (հառաչում է) մայրս ու եղբայրս են, նոյն իսկ Աստղիկը, այդ խեղճ ու կրակ Աստղիկը: (Դուռը կամաց բացում է ու ներս են մտնում Աննան ու Մարիամը, որոնց ներկայութեամբ են արտասանում Արուսեակի վերջին խօսքերը):

IV ՏԵՍՏԱՐԱՆ

ԱՐՈՒՄԵԱԿ, ԱՆՆԱ ԵՒ ՄԱՐԻԱՄ

Աննա (կամաց Մարիամին). Ինչքեր էր ասում, Մարիամ: (Արուսեակին). Այ աղջիկ, Աստղիկն այստեղ է:

Արուսեակ (հիասթափուելով). Ոչ, մայրիկ, նա կէս ժամ առաջ այստեղ էր: Բնարիկը եկել էր, նրա հետ դուրս գնաց:

Աննա. էհ, Մարիամ, ժամանակը փչացել է, շատ փչացել: Ով է տեսել աղջիկն առանց մօր հրամանի դուրս գալ:

Արուսեակ (շփոթուելով). Ես.... ասացի, մայրիկ, որ.... շուտ գալ:

Աննա. Հա, լաւ.... (քննական հայեացքով) Իսկ դու ինչ էիր խօսում տակից-գլխից. Դու չփոթուած ես, Արուսեակ, և ինչո՞ւ (Մարիամին) Հապա նայիր, քեզ մատաղ:

Արուսեակ. Ոչինչ, մայրիկ, Աստղիկը ձեռագործս փոքր ինչ փչացրել էր, ինքս ինձ բարկանում էի վրան:

Աննա. Հա, լաւ, այդ այսօր այդպէս, իսկ երէկ ինչ էր, կիրակի ժրը ինչ: (Լուսին) Հօրաքրոջդ չէս տեսնում:

Արուսեակ. Ախ, ներքի, Մարիամ հօրաքոյր, մայրիկն ինձ միանգամայն շփոթեցրեց իւր հարցերով (մօտենում է ու համբուրում ձեռքը):

Ի՞նչպէս ես, Մարիամ հօրաքոյր, բաւական ժամանակ է մեզ մոռացել ես:

Մարիամ (նստելով). Ի հարկէ, փոքրերը իրենց փոքրութեան պարտք չկատարեն և պահանջեն որ մեծերը կատարեն: Մենք էլ ջահել էինք, և ձեռքերս խաչ արած չէինք համարձակում մի բերան անգամ խօսել, ուր մնաց որ պահանջէինք մեծերից մեզ այցելել:

Արուսեակ. Ներքի, հօրաքոյր, ես վերջերս շատ եմ զբաղուած, ոչ մէկին էլ այցելելու ժամանակ չեմ գտնում:

Մարիամ. Իսկ Աստղիկը ինչո՞ւ կարողանում է:

Արուսեակ (շփոթուելով). Նրան մայրիկն է ուղարկում:

Աննա. (ղլուխը ծանր օրօրելով). Մայրիկն ի՞նչ անի, որ դու պառաւ կնիկ ես դարձել ու տանը մեխուել: Դու ինչ լինելիչ ու միտքդ ես այսքան ժամանակ չկարողացայ հասկանալ:

Արուսեակ. Աղաչում եմ, մայրիկ, էլ մի սկսիր: (Մարիամին) ներքի, հօրաքոյր, ես միւս սենեակում գործ ունիմ (զնում է):

V ՏԵՍԱՐԱՆ

ԱՆՆԱ ԵՒ ՄԱՐԻԱՄ

Աննա (մօտենալով նրան) Տես՜մը, Մարիամ:

Մարիամ (սառն). Տեսայ, սիրելիս:

Աննա (ծնկանը ձեռքով խփելով). ԽՔԼԵՂ ինչ է կտրում, Մարիամ:

Մարիամ. Չեմ հասկանում:

Աննա. Իմ ճարն ի՞նչ կը լինի, Արուսեակի ճարը թի՛չ կլինի:

Մարիամ (սառն ու կեղծ) Քոռանամ ես:

Աննա. Ախր թի՛չ անեմ, մեծ աղջիկ է, հասակն առած: Մենք նրա հասակում 2—3 երեխառէր մայրեր ենք եղել:

Մարիամ. Քանի տարեկան է որ, Աննա:

Աննա. Աստղիկից երկու տարով մեծ է: Ի՞րար ետեկից հասել են, ես ճշր կորչեմ:

Մարիամ. Ինչո՞ւ ես այդպէս ասում: Աստուծուն էլ ծանր կթուլայ, լսողին էլ: Փառք իրեն, մեզանից աւելի նա կհոգայ: Շատ լինի 20 տարեկան:

Աննա. Եւ դա քիչ է, Մարիամ: Ես 16 տարեկան հասակումն եմ ամուսնացել և սակայն սկեսուրս ասում էր մեծ եմ, 14 տարեկան պէտք է լինէի:

Մարիամ. Ի՞նչ ասեմ, ժամանակիս 20 տարին մեծ հասակ չէ աղջկայ համար:

Աննա. Այդ մի ասա, Մարիամ: Աղջիկն որ 20-ն անցաւ, էլ չի պահուիլ: Աղջիկը որ կայ, մի ծախու ապրանք է, ժամանակը որ անցաւ, էն է որ կմնայ ու կմնայ: Դու խօսքիտես, որ Բաղամենց աղջիկը մնաց, 20-ն անցնելուց յետոյ էլ դուռը բաց անող չեղաւ: Աննա, մի ճար, քանի ուշ չէ: Վախենում եմ որ այս տարի էլ աղջիկս տանը մնայ: Մի ճար: (երկու ձեռքը բարձրացնում է ու զետնին նայում):

Մարիամ. Հանգստացիր, Աննա: Դեռ ժամանակ շատ կայ: Ինձ թուում է, որ Արուսեակը այդպիսի բաների մասին չի էլ մտածում: Դեռ ժամանակ շատ կայ. դեռ կարելի է ուղարկել ուսում առնելու:

Աննա (զարմացած). Այսուհետեւ, Մարիամ:

Մարիամ (սառն). Այո, այսուհետև Ինչո՞ւ ես զարմանում. այժմ քչերն են իրենց աղջկանցը Ռուսաստան կամ արտասահման ուղարկում: Այ, Դաւիթենց Սոնիկին տրապառնման ուղարկեցին, Գասպարենց Սաթիկին Մոսկուա ուղարկեցին: Փառք Աստուծոյ, ձեռքդ տախտակի տակ չէ:

Աննա. Բայց այդ, երբ տեսան, որ տանը մնացին:

Մարիամ. Այդ այդպէս է և սակայն շատ ծնողներ եւրանի են տալիս այն ծնողներին, որոնք իրենց աղջկանցը ուղարկել են ուսում առնելու:

Աննա (բարկացած). Թող, Մարիամ, թող, այդ մասին ոչ մի խօսք չեմ ուզում լսել: (աւելի է մօտենում եւ խորհրդաւոր եղանակով) Ով աղջկանը իրենից հեռացնում ու այլ քաղաքներ է ուղարկում, այլ ևս նրա տէրը չէ: (լուծիւն) Վերջապէս իսկ խեղճ Համբարձումս: Երեսուն տարին վաղուց է անցրել, թէև այստեղ-այնտեղ ասում եմ Ձեռք տարեկան է: Դու պէտք է տեսնես, Մարիամ, թէ որքան յոգնած է լինում, երբ տուն է վերադառնում: Աչքերիս լոյսը քաշուել է, այնքան եմ նայել նուազած աչքերին:

Մարիամ. Ինչո՞ւ պիտի նուաղուի. Փառք Աստուծոյ, սեպհական խանութ, գործակատարն էլ մէջը, ինչո՞ւ չպիտի ցերեկները տուն գայ ու հանգստանայ, այլ միայն երեկոյեան:

Աննա. Լինում է, Մարիամ: Նա մօր տղան է: Ես յատկապէս ծառայ չեմ վարձում նրա համար, որ չեմ կարող վստահանալ խոհանոցը օտարին:

VI ՏԵՍԱՐԱՆ

ԱՆՆԱ, ՄԱՐԻԱՄ ԵՒ ԱԹԱՆԷՍ

Աթանէս (բանում է դուռը եւ առաջը կանգնում). Ձայն ծըպտուն չի լսում. երևի ծիծեռնակները տանը չեն և կամ դեռ թռուի վրայ են:

Աննա (զլուկը օրօրելով). Երանի բեզ, այ եղբայր, երանի բեզ:

Աթանէս. Հը, թնչ է պատահել էլի, այ քոյր. նոր բէֆիդ դիպչող խօ չի եղել:

Աննա. Դէ լաւ, դեռ ներս արի:

Աթանէս. Մինչև չասես թէ ծիծեռնակներն այստեղ են, չեմ դալ:

Աննա. Մէկը միայն տանն է:

Աթանէս. Անշուշտ Աստղիկը:

Մարիամ. Դէ մարդու սրտին նայիր, յետոյ խօսիր: Չես տեսնում նրա դրութիւնը:

Աթանէս. Ի՞նչ դրութիւն, հէր օխնածներ, շատ-շատ ծիծեռնակի մի նախշուն փետուրը ընկած կլինի: Գետնի տակն էլ լինի, կճարենք տեղը կը դնենք: Դուք խօս գիտէք, որ ես այդ գործի մէջ մեծ հմտութիւն ունիմ: Դէ, ասացէ՛ք շուտով, որ ծիծեռնակինն է ընկել:

Աննա (զլուխը օրօրում է). Ա՛խ, այ անդարդ եղբայր, անհոգ եղբայր:

Աթանէս. Դէ շուտ, որ ծիծեռնակն է տանը:

Մարիամ. Արուսեակն է:

Աթանէս (նքս է մտնում). Շուտ ասէիք Էլի. Այժմ ուղիղի ասեմ. աղաչէ՛ք էլ նրա թեին չեմ դիպչիլ. Այլ բան է, եթէ Աստղիկը լինէր: Աղջիկ չէ խօսնալիտանը, այլ տղամարդ: Քէֆս է գալիս: Հէնց իմ կարծիքով նա է իսկական աղջիկը, որը տղամարդուց յետ չի մնալ ու նրա հետ մի շիշ գինի կտնկէ ու վեր կկենայ: Այնպէս չէ: (Երբ սա լուռ է մնում, վեր է կենում ու ուղղում դէպի նա). Տօ, թէնչ ես յօնքերդ կիտել: Խօսիր տեսնենք Է: Թէ մէկը վիրաւորել է քեզ, անունն ասա, գնամ դուէլի կանչեմ: Մնացածը, թիֆլիսցու ասած, տուտուց բաներ են:

Աննա. Իսկի երբ եիցէ մտածե՛լ ես քրոջ անտանելի դրութեան մասին: Իսկի մէկ անգամ հարցրե՛լ ես, թէ, այ քոյր, աղջիկներդ հասել են, ինչ պիտի անես: Այ, աղջիկս ձեռքիցս գնում է, հիմա թէնչ անեմ:

Աթանէս. Աստղիկը ձեռքից գնացողը չէ:

Աննա (զայրացած). Արուսեակս այ հայ, Արուսեակս: Նա կարծես իրեն կորցրել է, քշուածի նման է երևում: Նա իրեն հեռու է պահում ընկերուհիներից, ուրախութիւնից: Տեսնում, նկատում եմ, քոյրը մեռնում—կտրւում է տնից դուրս գալու համար, իսկ ինքը տանն է ու տանը: Այսօր Մարիամի հետ ներս եմ մտնում և թէնչ, ինքն իրեն դատարկ-մատարկ բաներ է խօսում: Միտ եմ ասում, Մարիամ: Գոնէ եթէ յաճախ տնից դուրս գար, լաւ կլինէր. բայց որ դրա մասին և ոչ մի խօսք չի ուղղում յսե՛ր:

Աթանէս (ծիծաղում է). Հա, հա, հա, հա. այդ խօսքն ու-

զածն է, այ քոյր: Այդ բանին համեմուտ համար երևի մոմ էլ վառած կլինիս եկեղեցում, այնպէս չէ:

Մարիամ. Հերիք է, հերիք, Աթանէս, կարողանում ես մի խելք ցոյց տուր, չես կարողանում, էլ ինչո՞ւ խեղճ կնոջ ցաւի վրայ ցաւ ես աւելացնում:

Աթանէս. Ես լուրջն եմ ասում այժմ. (կոկորդը կեղծօրէն մարրելով) դրա առաջին պատճառը, ինչպէս ասացի, մեր Աննայի աղօթքն է եղել. իսկ միւս պատճառը այն է, որ այն օրիորդները, որոնք Աստղիկի նման չեն, այսինքն որոնք ընդունակ չեն թուրքին խորոված խոզի ճուտ մատուցանելու, իրենց նուիրում են գրքերի, ուր հազար ու մի գաղափարների ու մտքերի են պատահում, ինչպէս օրինակ սենտամենտելիզմ, ինդուստրիալիզմ (ծումռելով) և այլ այսպիսի սիրտ դեղնեցնող իզմեր և վերջը իրենք էլ չեն իմանում ինչպէս ընկան նրանց մէջ և ինչպէս դուրս գան:

Աննա. Ինչէր է դուրս տալիս, Մարիամ:

Մարիամ. Ինչեր է խօսում, Աննա:

Աթանէս. Լսեցէք ասեմ է: Ես հասկանում եմ, դուք երևի մտածում էք, որ Արուսեակը մտածելիս կլինի, թէ մեծանում է, ժամանակն անցնում է և այլ այսպիսի կանացի, հետևապէս և խաղ մտքեր. դուրսս վկայ, ոչ: Այդքանը նրա խելքը չի կտրի: Ուզում էք կանչենք հարցնենք: Եթէ նա այդպիսի բաների մասին մտածելիս լինի, ես ինձ ПОДЛЕПЬ կկոչեմ: Ձէք տեսնում, դեռ մինչև այժմ աշակերտական զգեստը չի հանել, այնքան միամիտն է: Ուրիշները հէնց որ մի թղթի պատառ են առնում, իսկոյն, աշակերտական զգեստը ДОХОՅ.

Աննա (յոնկարծակի). Աթանէս, մի երկարացրու իզուր: Այդիկա ձեռքից գնում է. ժամանակն անցնում է, ճար ունիս տես: Ուրիշների առաջ ամօթալի կմնամ. ահա թէ ինչ:

Աթանէս. Ձեր ժամանակը անցաւ, Աննա: Մարդու զնալու, երեխայ ունենալու մասին այժմ ո՞վ է մտածում: Մարդիկ օձի ճտեր են դարձել, հեռատես, խորամիտ: Այ հիմա կը տեսնենք: (Վանջում է դէպի դուռը) Արուսեակ, Արուսեակ, ծիծեռնակա:

Աննա (ծեռքերն ականջներին դնելով) Ի սէր Աստուծոյ, մի կանջիւր, աղջիկս ոչինչ չպիտի իմանայ:

Արուսեակ (դրսից) Գալիս եմ:

Աննա. Ոչ, ոչ: (Աթանէսին) Ախր ինչո՞ւ կանչեցիր:

Աթանէս. Թող դայ, ես նրան բան ունիմ ասելու (բարձր)
Արուսեակ, ծիծեռնակաւ:

VII ՏԵՍԱՐԱՆ

ՆՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ԱՐՈՒՍԵԱԿ

Արուսեակ (նիստ է մտնում ու դառն մօտ կանգնում) Ես այս-
տեղ եմ, քեռի:

Աթանէս. Այսինքն թէ մայրդ և ես կուզենայինք իմա-
նալ քո դրութեան պատճառը:

Արուսեակ. Ես ախուր չեմ, քեռի: Մայրիկին է միշտ այդ-
պէս թւում:

Աթանէս. Ինչ ուրիշից թազցնում եո, քեռուցդ չես կա-
րող, նա շատ հին գայլ է:

Արուսեակ. Բայց, քեռի, կան բնաւորութիւններ, որոնց
համար տիրութիւնը մի բռնազբօսիկ զգացումն է: Ուզենա-
յալքենաս նա զալիս ու նստում է դէմքիդ: Շատերի համար էլ
նա մի արտաքին զարդ է, անկախ հոգեկան կեանքից ու երե-
ւութեան: Իմն էլ այդպէս է թւում, այսինքն, որ ես տը-
խուր չեմ:

Աննա. Մայրդ չորանայ, աղջիկս:

Աթանէս. Թող չեմ տալ պահանջել, ծիծեռնակաւ, որ այս-
պէս թէ այնպէս հեռացնես քեզանից այդ երևութեան զարդը:
Կարծեմ դա սենսամիւտիւղիմն է, չէ:

Արուսեակ (քաշուելով) Մի ծաղրիր ինձ, քեռի:

Աթանէս. Միթէ կարելի է ծիծեռնակին ծաղրել:

Արուսեակ (թնծել ժպտալով) Բայց ինչի՞մն է կայանում
իմ ծիծեռնակութիւնը:

Աթանէս. Այդ արդէն իմ ինդուստրիւղիմն է իմանում:
Չը, ծիծաղում ես: Կարծում ես քեռիդ բան չէ հասկանում:
Այժմ, սիրելի ծիծեռնակաւ, մօրդ ուրախացնելու համար
ուզում եմ այնպէս անել, որ այլևս նրա իշխանութիւնից
զուրս դաս: Լաւ բան չեմ ուզում քեզ համար:

Արուսեակ. Բայց միթէ նրան այդ ցանկալի է:

Աթանէս. Այդ քեզ է ցանկալի, հետևապէս և նրան:

Արուսեակ (լրջանում է). Ես լաւ եմ հասկանում, թէ
ինչ է կատարւում: Դու կարծում ես, մայրիկ, որ ես հիւանդ

եւ և խելագարուով եմ և այդ իբրեւ թէ նրա համար, որ 20 տարեկան լինելուց յետոյ քաշւում եմ իբրեւ օրիորդ հասարակութեան առաջ դուրս գալի՝ ՆԷ դու, քեռի, հաւատուով ես մայրիկին։ Ես դեռ երեխայ եմ։

Մարիամ (Աննային). Լսում ես։ Նեղդ նախկին ժամանակներին է՞ գնացել։

Աննա. Բայց միթէ այդպէս է։ Իսկ եթէ տանը մնայ, տանը։

Արուսեակ. Ես դեռ երեխայ եմ և նոր պիտի ճանաչեմ կեանքն ու աշխարհը։ Քանի վրաս է աշակերտական զգեստս, թող ոչ ոք իրաւունք չունենայ ինձ այդպիսի առաջարկներ անելու։

Աննա. Ես որ չէի ճանաչում աշխարհն ու կեանքը, ձեզ պակամ մեծացրի։ Քոռանայ մայրդ, ուրիշ ի՞նչ կարող ես ասել։ Մնում է որ ես էլ նոյնը կրկնեմ բոլորի առաջ։ Բայց ի՞նչ դուրս կգայ դրանից։ Ես վախենում եմ, Մարիամ, վախենում եմ որ տանը մնայ։ Աստղիկը անհա հասել է նրան, իսկ Համբարձումս 30-ից անց է, շատ անց։ Աթանէս, դու նրա խօսքերին մի նայիր, ինչ պէտք է՝ արա։

Աթանէս (Աննային). Թէև իմ ասածը դուրս եկաւ, բայց յոյս ունիմ, որ ծիծեռնակս կը լսէ իմ խօսքը։

Արուսեակ. Ամեն ոք թող իւր մասին մտածէ։

VIII ՏԵՍԱՐԱՆ

ՆՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՄԲԱՐԶՈՒՄ

Համբարձում (մտնում է սոյն ժամանակ, երբ Արուսեակը ասում էր վերջին խօսքերը). Ի՞նչ է պատահել, մայրիկ (սառն)։

Աննա. (Աշխատում է իրեն հանդիստ պահել, ձեւացնելով որ ոչինչ չի պատահել). Ոչինչ, սիրելիս։ Հիւանդ խօ չեմ։ Այսօր ժամանակից առաջ ես տուն եկել։

Համբարձում. Ոչինչ, կարևոր թղթեր պիտի վերցնէի և իսկոյն կվերադառնամ։ (Խիստ) Բայց ի՞նչ է պատահել և այն էլ այսքան հանդիսականների ներկայութեամբ։

Աննա (պաղատական եղանակով) Ոչինչ, որդի, ասացի։

Համբարձում (Արուսեակին նայելով). Միթէ Արուսեակն է։ Ես կասկածում եմ։

Աթանէս (վեր է կենում ու կանգնում Համբարձումի առաջ շատ մօտ, դրեթէ երես երեսի) Բարով եկար մեր գլխին, հազար բարով, քրոջ տղայ: Ես շատ քիչ անգամ եմ տեսել քեզ այդպէս բարկացած, մանաւանդ խանութում՝ երբէք, իմ բանն այլ է, քեռիդ հին գայլ է, նա գիտէ իւրաքանչիւր տեղ մի գոյն ցոյց տալ: Նա տանն այլ մարդ է, խանութում այլ, կլուբում այլ, ընկերի մօտ այլ, բարեկամի մօտ այլ: (Ձէ, քրոջ տղայ, տեսնում եմ դու էլ պակաս պտուղ չես (մէջքին Թեթիկ զարկելով): Եթէ քեռուցդ ես ժառանգել այդ, կարգին բան է:

Համբարձում (դէն հրելով). Այդ թողնենք, քեռի, ժամանակը չէ. (բարձր, չորս կողմը քննական հայեացք ձգելով) Ես իսկոյն պիտի իմանամ թէ ինչ է պատահել այս տանը:

Արուսեակ (քաշուելով) Մայրիկը կարծում է թէ...

Համբարձում (ընդհատելով խիստ). Ես մօրդ էի հարցնում և ոչ քեզ:

Արուսեակ (Երեսը բռնում է ձեռքերով ու հեկեկալով դուրս գնում):

Աննա. Երեխայիս ինչո՞ւ էք սպանում:

Աթանէս. Ի՞նչ ես անում, հէր օրհնած, Դու էլ տեղ գտար քեզ ցոյց տալու: Ինչ գործ ունիս երեխայի հետ:

Համբարձում (խիստ) Հէնց դու ես փչացնում դրանց քովարմունքով (ուզում է զնալ):

Աթանէս (առաջը կտրելով). Դէ սպասիր Է, արի պատմեմ թէ բանն ինչու՞ն է: Դրսից լսում է Աստղիկի ծայնը. «Ախ, մայրիկ, մայրիկ»:

IX ՏԵՍԱՐԱՆ

ՆՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ԱՍՏՂԻԿ

Աթանէս (խօսւր յանկարծակի ընդհատելով). Ահա և իսկական ծիծեռնակա:

Աստղիկ (ներս է մտնում եւ դէպի մայրը վազում տխուր). Մայրիկ...

Աննա (յանկարծակիի եկած). Աղջիկս...

Արուսեակ (ներս է մտնում սարսափած). Ի՞նչ է պատահել, Աստղիկ:

Աստղիկ (փարում է մօրը). Մայրիկ, ասում են որ...

Աշոտը...

Լումայ

Աննա (խիստ). Դէ շուտ, էլ նայելու տեղը չէ...

Աստղիկ (վճռական). Աշտուր... ամուսնացել է:

Աննա (իրեն կորցրածի նման). Աստղիկ... բայց այդ հիւ-
սաց: Այդ ճշմարիտ չի կարող լինել: Աշտուս... ճշմարիտ է, նա
հակառակ իմ և եղբօր կամքին գնաց, բայց միթէ...

Աստղիկ (լաց լինելով) Այդ դեռ քիչ է, մայրիկ, սոսկալին
այն է, որ...

Աննա. Դէ շուտ, ինձ մի սպանէք:

Մարիամ. Աննա, հոգեակս, հանգիստ:

Արուսեակ. Ես հանգիստ եմ:

Համբարձում (կատաղած). Այո, դու հանգիստ ես, բոլորդ
էլ կհանգստանաք, իսկ նա, որի վրայ է ծանրանում ամբողջ
քեռը հոգսերի: Եւ ինչհիւ մենակ նա պիտի տանջուի: Ինչհիւ,
ինչհիւ, միայն ես կրեմ այդ զրկանքները:

Աստղիկ. Նա հրեուհու հետ է ամուսնացել, մայրիկ: Մենք
չարժանացանք նրա ուրախութեանը, մենք նոր բարեկամներ
չենք ունենալ այլ ևս:

Աննա. Երանի թէ նրան ծնած չլինէի:

Արուսեակ. Դու հրեուհից իմացար այդ բոլորը:

Աստղիկ. Նրա ընկերը, պ. Լևոն Մենակեանը պատմեց:
Նա երեւի մեզ կայցելէ:

Համբարձում (զլուխը բռնելով) Ես գիտէի որ մենակ պիտի
տնջամ, ուստի հակառակում էի նրա գնալուն: Եւ թող այժմ
մեղադրեն ինձ (զնոււ է):

Աննա (յանկարծ ընկնում է դիւանի վրայ ուշադնաց) Վայ, որ-
դիս ձեռքիցս ընկաւ: Այլ ևս ես չեմ տեսնիլ նրան:

Արուսեակ (վազում է դէպի մայրը եւ բռնում) Զոհր, ջոհր,
նա կխելագարուի (Աստղիկը դուրս է վազում: Վճռականօրէն). Լաւ
է արել... Աշտուր: Ես հայուհի եմ և խնչ եմ... խնչ եմ
ներկայացնում ինձանով:

Ա. ԳԵԱՆՋԵՑԵԱՆ

(Վարագոյր)

Կը շարունակուի